

ПРАВО В КОНТЕКСТІ ХРИСТИАНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Кальонов О.О.,

студент I курсу

Запорізького національного університету

Метою даної статті є аналіз еволюції права під впливом християнсько-релігійних цінностей, окреслення подальших перспектив його розвитку. Актуальність дослідження полягає у необхідності чіткого визначення взаємозв'язків права і християнства, що є найбільш поширеною світовою релігією, з метою прогнозу їх ролі у соціальній, політичній, економічній та духовній сферах життя людства на тлі сучасних глобалізаційних процесів.

Для більш детального висвітлення вищезгаданих взаємозв'язків є доречним з'ясування самих понять права і релігії. У наш час існує безліч тлумачень цих науково-духовних термінів. Найбільш загальними серед них є наступні:

- право – можливість змінювати матеріально-енергетичні характеристики світових об'єктів, явищ і процесів, керуючись ustalеними моделями таких змін;
- релігія – заснована на вірі у надприродні форми екзистенції відносно однорідна структурована сукупність думок і дій людини відповідно до чітких схем, що є взаємозв'язком між її багатоваріантними матеріальним і духовним вимірами.

Взаємовплив даних філософських категорій полягає в тому, що релігія, як частина культури, корегує право за допомогою своєї першооснови – віри і пов'язаних з нею ustalених правил інтелектуальної, емоційної й фізичної поведінки людини. У свою чергу, як зазначав Г. Ріккерт, релігія існує тільки завдяки здатності, можливості особи вірити, тобто праву на віру [1, 79-80].

Основами більшості релігій є думки їх головних історичних постатей, матеріалізовані певним чином, в усній чи письмовій формі. Для християнства такою основою є Біблія.

Якщо поглянути на процес еволюції правових ідей під впливом християнських цінностей, втілених у Біблії, то можна зробити висновок, що вони мають характер еволюційного антагонізму. Суть даної концепції полягає у наступних тезах: по-перше, Новий Завіт є більш прогресивним і гуманістичним порівняно зі Старим, по-друге, багато їх норм мають протилежний характер.

Духовними стрижнями Старого Завіту є десять відомих заповідей. Їх позитивний вплив, як зазначав відомий вчений і релігієзнавець Ю. Решетніков, полягав у тому, що вони самим своїм існуванням окреслили сутність гріхів людини, зіграли важливу роль у пізнанні гріховності на високому духовному рівні, у становленні сучасних гуманістичних правових принципів й законодавства, бо вони вперше в загальному, а не казуальному характері чітко визначили і певною мірою класифікували на високому моральному рівні сутність злочину, а отже – і права людини. Проте Старий Завіт має етичну, духовну й правову недосконалість. По-перше, за легендою, він дарований Богом не всім людям, а лише Ізраїлю, що визначило його вузьконаціональний характер. По-друге, хоч Закон й окреслює гріховність людини, призиває її до досконалості, але не дає сили це виконати, лише проклинає грішника за його моральні недоліки: „...проклят всякий, хто не виконує постійно всього, що написано в книзі закону...” (Гал.3.10). Отже, доречно зробити висновок, що сутність Закону і десяти заповідей є першим етапом в еволюційному процесі християнізації права, бо їх основою є страх перед Богом [2, 10-11].

Джерелом релігійних норм Нового Завіту є дев'ять заповідей Нагорної проповіді Ісуса Христа. Вони не тільки принципово по-новому переосмислюють духовні настанови Старого Завіту, а й містять нові, більш досконалі, поради та ідеали. Разом з тим Новий Завіт не заперечує ідей Старого, а подає їх у якісно новій інтерпретації, тому є водночас і втіленням еволюції людської духовності і морально-правових ідей.

Одним з найсильніших природних інстинктів людини є інстинкт самозбереження, який є джерелом почуття страху. Отже, Старий Завіт, запроваджуючи нові, порівняно з попередніми більш гуманістичні правила життя, ґрунтується на біологічних основах. Його норми підіймають на вищий рівень насамперед свідомість особистості, а не її духовність, яка є основою Нового Завіту. Найвища чеснота Старого Завіту – покірність, найстрашніший гріх – непокоря; його правила спрямовані на усвідомлення людиною свого безсилля, а домінуючим почуттям в них є сум і вина. Тому дані релігія і Завіт, за класифікацією

Е. Фромма мають авторитарний характер, бо затверджують в людині певною мірою рабський психологічний архетип. Безсумнівно, його норми охороняють права людини, проте, як зазначав Е. Фромм, мотивацією виступає примус, а не любов [3, 87-88].

У Новому Завіті увага зосереджується на важливості не тільки зовнішніх дій людини, а й на її праведному внутрішньому стані. Норми цієї частини Біблії зосереджуються саме на людині та її здібностях, спрямовані на досягнення найбільшої духовної сили, а не безсилля, їх достоїнство – самореалізація, а не покірність, а домінуючим почуттям є радість, а не сум. Тому християнство належить до гуманістичного типу релігій, бо мотивацією дотримання людських прав є внутрішнє духовне прагнення людини, а не зовнішній примус, „...бо, коли б перший завіт був без недоліків, то не було б потреби шукати місця іншому...” (Євр.8.7). Таким чином, метою Старого Завіту була матеріалізація доброти „природної”, Нового – доброти „духовної”.

Варто відзначити ще одну відмінну рису двох Завітів. У Новому діє принцип верховенства любові і трансцендентного права на її основі, що є втіленням сутності Бога. Старий же Завіт заснований на концепції необмеженої Божої влади, яка є вищою за право і закон.

Отже, спостерігаємо в першій частині Біблії порушення принципу верховенства любові і права, встановлення необмеженого права вищої влади карати й милувати. Зазначимо, що сам Закон в абстракції від змісту Завіту, є явищем позитивним і гуманістичним. Тому слова Ісуса: „...жодна йота чи жодна риса не преїде з закону, доки не виконається все” (Матф.5.18) не є протиставними змісту Завіту.

На відміну від Старого, в Новому Завіті панують любов і право, на ній засноване, вони є Божими ідеалами. Для детальнішого розуміння можемо навести наступні цитати:

„Ви чули, що сказане: „око за око і зуб за зуб. А я кажу вам: не противтесь злому” (Матф.5.38-39).

„...сказали Йому: Вчителю! Ця жінка узята в прелюбодіянні. А Мойсей нам заповідав побивати таких каменями: Ти що скажеш?...Він, вставши, сказав їм: хто з вас без гріха, перший кинь в неї каменя. ...І залишилися одні Ісус і жінка... І сказав Він їй: жінко! Де твої обвинувачі? Ніхто не осудив тебе? Вона відповідала: ніхто, Господи. Ісус каже їй: і Я не осуджую тебе; іди і надалі не гріши” (Іоанн.8.4-11).

Отже, в Новому Завіті Бог виступає носієм любові і мудрості: саме Новий Завіт сприяв утвердженню принципу верховенства права і доброти над владою. Його кінцева мета – привести людину до Божого розуміння і подоби.

Таким чином, Новий Завіт, серед всього, оказав великий вплив на становлення сучасних права і філософії права, по-перше, завдяки своєму глобальному характеру ідей рівності, справедливості, свободи,

по-друге, завдяки встановленню орієнтовних ідеалів розвитку загальнолюдського права.

Отже, Старий і Новий Завіти дійсно мають еволюційний характер, бо останній є прогресивним продовженням першого. У наш час усі законодавчі системи світу є сучасними проєкціями старозавітних норм, дещо видозмінених під впливом новозавітних. Їх основою і мотиваційною установкою є страх людини, отже, вони будуються на інстинкті самозбереження і не здатні створити внутрішній позитивний фундамент людських дій, яким є любов. Таким чином, подальшою перспективою розвитку загальнолюдського законодавства і права є поступова переорієнтація його основ з біологічних, зовнішніх і матеріальних, на духовні, внутрішні [4, 567-617].

Список використаних джерел

1. Ріккерт Г. Науки про природу и науки про культуру / Г. Ріккерт. – М.: Культурология XX ст. Антология, 1995. – С. 69-101.
2. Решетников Ю.Е. Закон Моисеев, как правовой документ древности / Ю.Е. Решетников // Альманах "Богомыслие". – 1994. – № 4. – С. 5-28.
3. Фромм Е. Психоанализ и религия / Е. Фромм. – М.: Политиздат, 1998. – 212 с.
4. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О.М. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.

Науковий керівник: Бостан Людмила Миколаївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії і історії держави і права юридичного факультету Запорізького національного університету.